

SPRAWOZDANIE

z realizacji VI edycji programu
antytytoniowej edukacji zdrowotnej dla IV
klas szkół podstawowych
„Bieg Po Zdrowie”

Palenie tytoniu należy do najważniejszych czynników ryzyka chorób układu krążenia, układu oddechowego i nowotworów. Przewlekłe choroby niezakaźne, do powstawania których przyczynia się palenie tytoniu i bierne wdychanie dymu tytoniowego, stanowią od lat poważny problem zdrowotny, społeczny i ekonomiczny w Polsce.

Mając na uwadze, jak istotny problem dla systemu opieki zdrowotnej stanowi palenie tytoniu przez młodzież, Główny Inspektorat Sanitarny od **2016** roku realizował program antytytoniowej edukacji zdrowotnej pt. „Bieg po zdrowie”. Program adresowany był do uczniów IV klas szkół podstawowych, ich rodziców oraz opiekunów. Założeniem programu było pogłębienie wiedzy na temat zdrowia w kontekście szkodliwości palenia papierosów. Miał on na celu także opóźnienie lub zapobiegnięcie inicjacji tytoniowej wśród dzieci i młodzieży, jak również pokazanie atrakcyjności życia w środowisku wolnym od dymu tytoniowego. Zajęcia podejmowane w ramach programu ukierunkowane były na wykorzystywanie zróżnicowanych metod aktywizujących w procesie nauczania, dostosowanych odpowiednio do wieku.

W roku szkolnym **2021/2022** zrealizowano VI edycję programu, do której przystąpiło **26%** szkół podstawowych. Odsetek klas IV biorących udział wyniósł **25%**. VI edycja objęła swoim zasięgiem **113 758** uczniów.

Realizacja programu w roku szkolnym **2021/2022** była utrudniona ze względu na sytuację epidemiczną w kraju. Utrzymujący się stan epidemii SARS-CoV-2 wymusił przejście na tryb nauki zdalnej, przez co część szkół nie zdołała zrealizować programu. Na potrzeby realizacji programu pracownicy PSSE przeprowadzili szkolenia indywidualne i grupowe dla nauczycieli prowadzących zajęcia programowe lub ze względu na ograniczenia pandemiczne w inny sposób, m.in.: przez koordynatora szkolnego z poprzedniej edycji z wykorzystaniem poradnika dla nauczyciela, instruktażu telefonicznego lub drogą elektroniczną.

Analiza realizacji programu wykazała, iż większość placówek (**85%** szkół) zrealizowało go w całości oraz zgodnie z założeniami. Zajęcia edukacyjne miały zachęcać do aktywnego i kreatywnego udziału uczniów. Podczas lekcji wykorzystane zostały obserwacje bezpośredniego otoczenia, których dokonywali i które relacjonowali uczestnicy programu. W przypadku **36%** szkół program został rozszerzony o dodatkowe działania wzmacniające jego przekaz m.in.: pogadanki na lekcjach przedmiotowych; prezentacje multimedialne na temat wpływu palenia na zdrowie; tworzenie gazetek tematycznych; wystawy plakatów; konkursy plastyczne; prezentacje filmów edukacyjnych o tematyce antytytoniowej; udział

w zajęciach sportowo-edukacyjnych w małych grupach; tworzenie komiksów a także biegi oraz zawody sportowe.

W ramach programu „Bieg po zdrowie” przewidziano także aktywny udział i zaangażowanie rodziców/opiekunów dzieci. Zgodnie ze sprawozdaniami szkolnych koordynatorów **32 212** rodziców/opiekunów brało czynny udział w realizacji programu oraz uczestniczyło w spotkaniach edukacyjnych. Spotkania te zorganizowano zarówno przed rozpoczęciem zajęć z uczniami, jak i po cyklu przeprowadzonych lekcji. Szkolni koordynatorzy podkreślają korzystny wpływ udziału rodziców/opiekunów we wspólnych zajęciach edukacyjnych. Zaangażowanie rodziców jest świetnym przykładem dla dzieci oraz wzmacnia przekaz komunikatów, np. że palenie papierosów jest negatywnym zjawiskiem.

Na zakończenie VI edycji programu dokonano jego oceny z udziałem uczniów, rodziców oraz nauczycieli przeprowadzających zajęcia (Tabela 1).

Tabela 1.	Ocena programu w skali od 1 do 5	ŚREDNIA:
1.	Odbiór Programu przez uczniów	4,67
2.	Ocena Programu przez prowadzącego/prowadzących	4,67
3.	Opinia rodziców dzieci uczestniczących w Programie	4,48
4.	Dostosowanie założeń i sposobu realizacji programu do wieku i rozwoju dzieci	4,60
5.	Ocena poradnika przeznaczonego dla realizatorów Programu	4,64
6.	Ocena realizacji zakładanych celów	4,60

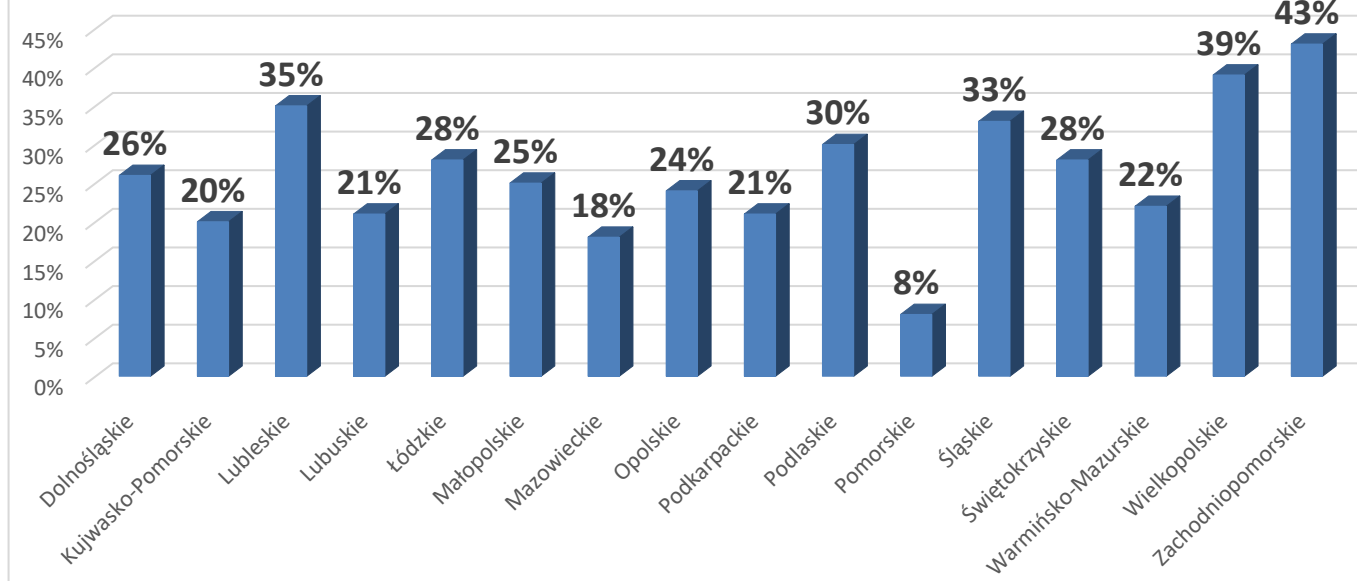
W opinii koordynatorów program dał możliwość przekazania informacji na temat zdrowia i zachowań prozdrowotnych. Stanowił narzędzie pogłębienia wiedzy o zagrożeniach wynikających z używania produktów tytoniowych, jednocześnie ukazując korzyści płynące z prowadzenia zdrowego stylu życia, wolnego od dymu tytoniowego. Dodatkowo w ramach działań programowych przekazywana była wiedza na temat zachowań asertywnych. W przypadku uczniów jako najbardziej motywujące czynniki do dbania o własne zdrowie wskazano informacje na temat wpływu palenia papierosów na zdrowie oraz wygląd osoby uzależnionej, finansowych kosztów uzależnienia oraz widok płuc palaczy. Ponadto dużym zainteresowaniem cieszyły się informacje na temat zdrowego stylu życia, zalet niepalenia, a także bilansu zysków i strat oraz przykłady osób niepalących, m.in. znanych sportowców.

Szkolni i powiatowi koordynatorzy programu wskazywali na konieczność uzupełnienia jego treści o informacje dotyczące e-papierosów oraz uatrakcyjnienie programu o nowe elementy tj. konkursy, quizy, nowe filmy edukacyjne czy prezentacje multimedialne. Analiza sprawozdań z realizacji VI edycji programu „Bieg po zdrowie” wykazała także zainteresowanie po stronie realizujących go szkół i potrzebę tworzenie w przyszłości nowych interwencji antynikotynowych.

Analizując realizację programu w poszczególnych województwach, **największy** udział placówek oświatowych odnotowano w województwie zachodniopomorskim (**43%**), wielkopolskim (**39%**), oraz lubelskim (**35%**), gdzie program spotkał się z bardzo pozytywnym odbiorem ze strony uczniów, rodziców jak i samych szkolnych koordynatorów. Uczniowie chętnie i aktywnie uczestniczyli w zajęciach, wzbogaconych o liczne dodatkowe działania. **Najmniej** szkół uczestniczących w programie zaobserwowano w województwie mazowieckim (**18%**) i pomorskim (**8%**), gdzie jako główną przeszkodę wskazano brak oprzyrządowania w wersji papierowej, co przyczyniło się pośrednio do zmniejszenia atrakcyjności realizacji programu przez szkoły. Jednocześnie utrudnieniem była konieczność prowadzenia zajęć częściowo w ramach zajęć dydaktycznych prowadzonych w formie zdalnej.

Poniżej zamieszczono tabelę obrazującą udział procentowy szkół biorących udział w programie, w poszczególnych województwach. Procentowy udział placówek został wyliczony na podstawie informacji o liczbie szkół uczestniczących w programie oraz liczbie szkół ogółem w poszczególnych powiatach. Dane ze sprawozdań sporządzanych przez pracowników powiatowych stacji sanitarno-epidemiologicznych są przekazywane do właściwych wojewódzkich stacji sanitarno-epidemiologicznych a następnie zbiorczo do Głównego Inspektoratu Sanitarnego.

Wyniki realizacji VI edycji programu w poszczególnych województwach

W porównaniu z poprzednią edycją, o **5%** wzrósł odsetek szkół które zrealizowały program – z **20%** szkół w V edycji do **25%** w VI edycji. Ponadto, wzrosła liczba uczniów objętych działaniami programowymi (z **51 769** uczniów w poprzedniej edycji do **113 758** w obecnie zrealizowanej).

Podsumowując ocenę realizacji VI edycji programu, można stwierdzić, że jego realizacja przyczyniła się do kształtowania właściwych postaw wobec palenia tytoniu i uświadomienia zarówno dzieciom, jak i dorosłym wielu aspektów szkodliwości palenia tytoniu. Jednocześnie potrzebne są dalsze analizy czynników, które mogłyby poprawić atrakcyjność programu, i co za tym idzie jego wpływ na trwałe kształtowanie zachowań prozdrowotnych.